

FARSUND KOMMUNE

Postboks 100
4552 FARSUND

Saksbehandler, innvalgstelefon

Dag Petter Sødal, 38 17 61 81

Statsforvalterens uttalelse til varsel om oppstart og forslag til planprogram for revisjon av kommuneplanens samfunnsdel i Farsund kommune

Vi viser til brev datert 17.04.2026 med varsel om oppstart av planarbeid og planprogram for kommuneplanens samfunnsdel for Farsund kommune. Vi viser samtidig til vårt brev datert 30.09.2024 med innspill til Farsunds arbeid med ny planstrategi, hvor vi gav signaler også til arbeidet med revisjon av samfunnsdelen. Disse er fortsatt aktuelle for kommende planarbeid.

Statsforvalterens overordnede synspunkter

Forslaget til planprogram er kort, konkret og klart framstilt. De fire hovedutfordringene som trekkes fram er sentrale og viktige. Statsforvalteren er enig i behovet for revisjon, siden dagens plan er fra 2018. Det er bra at kommunen har oppdatert kunnskapsgrunnet, og at folkehelseoversikten er relativt ny. Det er viktig at informasjonen i begge disse kildene brukes konkret i arbeidet, og får synlig avtrykk på prioriteringene som gjøres i planen.

Statsforvalteren vil framheve utfordringene knyttet til samfunnssikkerhet, klimaendringer, demografisk utvikling, kommuneøkonomi og arealforvaltning som de helt sentrale områder å håndtere i ny samfunnsdel.

Statsforvalteren mener at nøkkelen til at samfunnsdelen kan bli et nyttig verktøy for kommunen, er at den innebærer en realitetsorientering om hva som kreves for at kommunen skal oppnå økonomisk, sosial og økologisk bærekraft – både i egen virksomhet og som samfunn. For at samfunnsdelen skal bidra til reell styring over tid, bør den bygge på kunnskap, innebære prioriteringer og bidra til stabilisering over tid av ønsket utviklingsretning. Det bør søkes å oppnå samsvar mellom målsettinger og tiltak for å nå målene. Vi anbefaler også å evaluere hvordan eksisterende planer har fungert, før ny plan vedtas. Farsund har delvis gjort slik evaluering allerede. Utvikling av målformuleringer hvor utviklingen er målbar med indikatorer er svært ønskelig.

Farsund har areal- og miljøressurser av høyeste nasjonale verdi, og står foran revisjon av kommuneplanens arealdel. Vi vil derfor oppfordre Farsund til å legge innsats i arbeidet med ny arealstrategi som del av samfunnsdelen. Det beste kommunen kan gjøre for å redusere konflikter og effektivisere arealforvaltningen, er å ha en tydelig arealstrategi og oppdaterte arealplaner som ivaretar lokale behov innenfor nasjonale rammer og føringer.

Kommunens forslag til organisering, medvirkning og framdriftsplan synes rimelig for en samfunnsdel. Det er likevel viktig å være oppmerksom på at hensynet til barn og unges interesser blir ivarettatt, også innenfor det begrensede medvirkningsopplegget som skisseres. Farsund bør være oppmerksom på at tidspunktet for å vedta planen kommer mot slutten av valgperioden, og at det kan føre til noe mindre forankring i det nyvalgte kommunestyret som skal følge opp planen. Som følge av gode erfaringer fra et prøveprosjekt i regi av KS og Asplan Viak om samordning av revisjon av samfunnsdelen med planstrategien, hvorav sistnevnte uansett skal vedtas innen ett år etter hvert kommunevalg, arbeides det nå regionalt for at flest mulig kommuner skal følge denne samordnede tilnærmingen.

Samfunnssikkerhet og beredskap

En helt ny sikkerhetssituasjon internasjonalt, i kombinasjon med pågående tydelige og økende klimaendringer, tilsier at beredskapsarbeidet i kommunen får en klart større og tydeligere plass i samfunnsdelen ved denne revisjonen, enn i 2018-planen. Dette kan løses som et eget satsingsområde, eller som et gjennomgående hensyn som nevnes konkret innenfor øvrige satsinger. ROS Agder bør tas inn som en regional føring og kunnskapskilde i kapittel 2 i planprogrammet, og de som arbeider med beredskap bør normalt delta i planarbeidet.

Kommuneøkonomi - demografi

Arbeidet med å tilpasse kommunens organisasjon og økonomi til å møte de demografiske endringene som kommer, er avgjørende for hele kommunens framtidige leveranse til sine innbyggere. Statsforvalteren har merket seg Farsunds bruk av ny teknologi for å effektivisere helsetjenesten. Forebyggende arbeid og tidlig innsats er svært lønnsomt når det bidrar til lavere behov innen omsorg og reparasjon. Krevende omprioriteringer fra oppvekstsektor til omsorgssektor kan presse seg fram etter hvert. Det interkommunale samarbeidet i Lister er helt avgjørende for kommunens tjenesteproduksjon på viktige områder, og har totalt sett et betydelig omfang. Farsund sin strategi for det videre samarbeidet bør derfor være en selvfølgelig del av oppdatert samfunnsdel.

Den nye kommuneloven krever at kommunestyret skal forvalte økonomien slik at den økonomiske handleevnen blir ivarettatt over tid. Kommunestyret skal vedta lokale finansielle måltall for styring av kommunens økonomi. Statsforvalteren mener at alle kommuner bør presentere sine vedtatte måltall i samfunnsdelen, og gi en kort overordnet vurdering av hvordan måloppnåelsen er på mellomlang sikt. Særtrekk ved kommunens økonomiske situasjon bør beskrives kort, som nivå på frie inntekter ifht. landsgjennomsnittet, og kommunens grad av utnytting av inntekspotensialet i eiendomsskatt mm. Hovedprioriteringene i samfunnsdelen kan da relateres til økonomisk handlingsrom på et overordnet nivå, og gi støtte og begrunnelse til årlig arbeid med budsjett og

handlingsplan. Økonomiske måltall bør etter vår vurdering gjelde for en tidsperiode som samsvarer godt med planperioden på 12 år for samfunnsdelen.

Barn og unge

Vi anbefaler at den reviderte samfunnsdelen tydelig integrerer barn og unge som en prioritert gruppe i alle relevante mål og strategier. Perspektivet bør være gjennomgående og konkretisert i tiltak og prioriteringer.

Planprogrammets forslag til medvirkning inkluderer ikke barn og unge direkte. Kommunen kan vurdere å styrke medvirkningen gjennom målrettede tiltak som skolebaserte prosesser, workshops og digitale medvirkningsverktøy, helst tidlig i prosessen. Planprogrammet omtaler ikke spesifikt utvikling av aktivitetstilbud for barn og unge. Ut fra folkehelseutfordringer og rapportert lavere trivsel i skolen, bør planen tydeligere prioritere fritidstilbud, møteplasser og lavterskelaktiviteter. Planprogrammet omtaler folkehelse, men konkret tilrettelegging for idrett og organisert aktivitet bør styrkes. Det bør legges til rette for anlegg, samarbeid med frivillighet og inkluderende ordninger. Planen omtaler levekår og psykisk helse, men bør tydeligere koble dette til kvalitet i skole og oppvekstmiljø. Fokus bør være læringsmiljø, trivsel og forebygging av utenforskap.

Barn og unges behov i areal- og mobilitetsstrategier bør komme tydelig fram i arealstrategien. Vi anbefaler å nevne sikring av trygge skoleveier, gang- og sykkelveier, tilgang til lekeplasser og nærnatur, samt universell utforming.

Folkehelse og boligsosialt arbeid

Det er fint at folkehelse og levekår er eget hovedtema i planprogrammet. Vi gav ved oppstarten av arbeidet med planstrategien i 2024 positiv omtale av Farsunds arbeid med folkehelse. Vi oppfordrer kommunen til å videreføre det gode arbeidet, og gir ikke nærmere merknader på dette tema nå.

Ny boligsosial lov har stor betydning i planarbeid fordi den har betydning for arbeidet med utenforskap. Bolig er den fjerde velferdspilaren ved siden av helse, utdanning og arbeid. Kommunen skal ha oversikt over behovet for både ordinære boliger, og tilpassede boliger for vanskeligstilte, og fastsette overordnede mål og strategier for det boligsosiale arbeidet. Flere studier viser sammenheng mellom boforhold, helse og sosial ulikhet. Dårlige boforhold kan føre til helseproblemer, svake skolerresultater og lav arbeidstilknytning senere i livet. Bolig er et virkemiddel i arbeidet med bærekraftsmål 10 «Mindre ulikhet» og for bærekraftsmål 3 «God helse og livskvalitet».

Arealstrategi

Arbeidet med å utvikle og forankre en langsiktig arealstrategi for kommunen er et viktig arbeid både i seg selv, og som virkemiddel for å nå bærekraftsmålene. Hensikten med arealstrategien er å sikre sammenheng fra samfunnsdelens mål for samfunnsutviklingen over til arealdelen av kommuneplanen, og bidra til en konsekvent arealpolitisk styring over tid.

Prøvesteinen på om arealstrategien oppfylder intensjonen er langt på vei om den er egnet til å gi reell styring av arbeidet med revisjon av arealdelen av kommuneplanen. Strategien skal ved oppstart av arealdelen gi føringer som snevrer inn og gir retning til de innspill man etterlyser og åpner for til planprosessen. I neste trinn skal den fungere som grunnlag for å sile ut og rangere de innspillene som er relevante å gå videre med.

Farsund har i strategien fra 2018-planen allerede et godt utgangspunkt for revisjonen. Men i lys av de svært store arealverdiene i kommunen, med jordbruk, kulturlandskap, naturvern og utbyggingsinteresser, er det betydelige arealkonflikter. Statsforvalteren vil oppfordre kommunen til å gjennomgå sitt arealregnskap og arealreserver som grunnlag for revisjonen av strategien. Nye hensyn og forhold bør innarbeides, eksempelvis krav om såkalt planvask. Et unødvendig stort overskudd av arealer til boligbygging, vil redusere kommunens muligheter til å reelt styre boligbygging og stedsutvikling. Dette kan føre til spredt og lite bærekraftig utbygging, selv om arealstrategien har en annen prioritering, og bidra til økt press på verdifulle naturressurser som dyrket mark og sammenhengende grøntområder. En lite styrt utbygging vil gjøre det vanskeligere og mer kostbart å opprettholde effektive tekniske og sosiale infrastrukturer.

Utvikling av lokalsentre og lokalmiljøer med variert boligmasse, møteplasser, samt tilbud og tjenester i gangavstand, bidrar både til lavere klimagassutslipp, sparer areal og bidrar til sosial bærekraft og et mer eldrevennlig samfunn. Forebyggende folkehelsearbeid er samfunnsøkonomisk lønnsomt, og også positivt for kommunens driftsutgifter. En styrt og tettere arealbruk bidrar også til lavere kommunale kostnader til drift og vedlikehold av infrastruktur, og til kortere reiseavstander i hjemmetjenesten mm.

De to planretningslinjene - *statlige planretningslinjer for klima og energi* (SPR for KE) og *statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet* (SPR for AM) - er kommet til siden 2018. Disse er sentrale og skal legges til grunn for alt planarbeid – i hele Norge. Retningslinjene tydeliggjør at hensynet til klima, natur og energi skal ha høy prioritet og vurderes i sammenheng. Disse to danner rammer for kommunens arealstrategi, mens strategien er kommunens svar på hvordan man vil prioritere innenfor disse rammene.

Gjennom Stimulab-prosjektet «*Sammen om fremtidens arealprosesser*» ble det nylig utarbeidet flere råd og anbefalinger for styrket dialog og samarbeid i planprosesser, bl.a. forslag til ny mal for oppstartsmøte og saksfremlegg, med fokus på å identifisere politisk handlingsrom i plansaker. Siden prosjektet har sitt opphav i Lister-kommunene, og det er behov for å teste ut verktøyene i praksis, må gjerne Farsund angi om og hvordan en ønsker å følge opp det gode samarbeidet som ble etablert gjennom prosjektet.

Farsund har i 2018-planen et kart i arealstrategien, og var med dette tidlig ute til å følge en av Statsforvalterens anbefalinger. Et slikt kart skal bl.a. bidra til å forankre en langsiktig stabilitet i arealbruken i befolkning og næringsliv. Kartet bør absolutt videreføres i revidert plan, men vi anbefaler at det forenkles noe. Et slikt kart bør etter vår vurdering ikke framstille konkret utstrekning av tettsteder og næringsområder, spesielt ikke framtidig planlagt arealbruk som kan være

konfliktfylt. Vi mener det er bedre om tettsteder og næringsområder markeres som punkter med et symbol i kartet. Utstrekning av vedtatte naturvernområder og arealer med gode jordbruksressurser er mer faktaopplysninger, og må gjerne være som nå.

En konkret og virksom arealstrategi kan bli et kraftfullt virkemiddel for å bidra til å løse både naturkrisen og klimakrisen.

Statsforvalteren ønsker Farsund kommune lykke til med planarbeidet!

Med hilsen

Thomas Christian Kiland-Langeland (e.f.)
seksjonsleder plan
Seksjon plan

Dag Petter Sødal
spesialrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Agder fylkeskommune	Postboks 788 Stoa	4809	ARENDAL
NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT (NVE)	Postboks 5091	0301	OSLO
Statens vegvesen	Majorstua		
	Postboks 1010	2605	LILLEHAMMER
MATTILSYNET	Nordre Ål		
	Felles postmottak	2381	BRUMUNDDAL
	Postboks 383		
DIREKTORATET FOR MINERALFORVALTNING MED BERGMESTEREN FOR SVALBARD	Ladebekken 50	7066	TRONDHEIM